

Zabrana diskriminacije prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Kolundžija, Gorana

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:034011>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE
FINANCIJE
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ JAVNE
UPRAVE

Gorana Kolundžija

ZABRANA DISKRIMINACIJE PREMA EUROPSKOJ
KONVENCIJI ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I
TEMELJNIH SLOBODA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Marko Šikić

Zagreb, 2022. godine

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. EUROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA.....	2
2.1. VIJEĆE EUROPE.....	3
2.2. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA.....	4
2.3. HRVATSKA I EUROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA	6
3. VRSTE DISKRIMINACIJE.....	6
3.1. KONCEPTI JEDNAKOSTI.....	8
3.1.1. Formalna (pravna) jednakost	8
3.1.2. Materijalna (supstancijalna) jednakost	10
4. PODRUČJA ZABRANE DISKRIMINACIJE PREMA EUROPSKOJ KONVENCIJI ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA....	12
4.1. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI SPOLA	14
4.1.1. PREDMET JURČIĆ protiv HRVATSKE.....	14
4.1.2. PREDMET VAN RAALTE protiv NIZOZEMSKJE.....	15
4.2. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI RASE, ETNIČKE PRIPADNOSTI, BOJI KOŽE ILI NACIONALNOG PORIJEKLA	16
4.2.1. PREDMET MOMČILOVIĆ protiv HRVATSKE (odluka o nedopuštenosti).....	17
4.2.2. PREDMET SEJDIĆ I FINCI protiv BOSNE I HERCEGOVINE	20
4.2.3. PILAV protiv BOSNE I HERCEGOVINE.....	21
4.2.4. Diskriminacija roma	23
4.3. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI DRUŠTVENOG PODRIJETLA, ROĐENJA I IMOVINE.....	24
4.3.1. PREDMET KOSTIĆ protiv HRVATSKE	25
4.4. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI VJEROISPOVIJEDI ILI VJERSKOG UVJERENJA.....	27
4.4.1. PREDMET SAVEZ CRKAVA „RIJEČ ŽIVOTA“ I OSTALI protiv HRVATSKE.....	28
4.5. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI JEZIKA.....	31

4.6. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI POLITIČKOG ILI DRUGOG MIŠLJENJA	32
4.7. DISKRIMINACIJA PO DRUGIM OSNOVAMA	32
4.7.1. Diskriminacija po osnovi spolne orijentacije	32
4.7.2. Diskriminacija po osnovi invalidnosti	35
5. PROTOKOL BR. 12	37
6. ZAKLJUČAK	39

SAŽETAK

Zabrana diskriminacije prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda važan je sporazum Vijeća Europe kojim se štite prava, a posebno zabrana diskriminacije, o kojoj govori članak 14. i Protokol br. 12. Europski sud za ljudska prava je institucionalni mehanizam nadzora nad provedbom Konvencije. Pred njega su došli, i dalje dolazi mnoštvo predmeta kojim se prigovara radi diskriminacije i o kojima onda on odlučuje. Po svemu sudeći diskriminacija, bilo negativna ili pozitivna, svakodnevno je prisutna u našim životima.

Ključne riječi: Europska konvencija, Zabrana, Diskriminacija, Sud, Protokol, Prava, Zaštita

SUMMARY

The Prohibition of discrimination under the European Convention on Human Rights

The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is an important agreement of the Council of Europe which protects rights, especially the prohibition of discrimination, which is referred to in Article 14 and Protocol no. 12. The European Court of Human Rights is an institutional mechanism for monitoring the implementation of the Convention. He has received, and continues to receive, a large number of cases in which he complains about discrimination and which he then decides on. By all accounts, discrimination, whether negative or positive, is present in our lives every day.

Key words: European Convention, Prohibition, Discrimination, Court, Protocol, Rights, Protection

Izjava o izvornosti

Ja, Gorana Kolundžija, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

(potpis studenta)

1. UVOD

Vijeće Europe napravilo je važan korak u zaštiti temeljnih ljudskih prava i sloboda donošenjem Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Konvenciju možemo nazvati prvim suvremenim međunarodnim sporazumom kojemu je cilj promicanje i zaštita tih prava, a osnivanjem Suda za ljudska prava u Strasbourgu ostvaren je i institucionalni mehanizam nadzora nad primjenom same Konvencije.

U ovome radu naglasak je na članku 14. Konvencije i zabrani diskriminacije. Članak 14. navodi da je diskriminacija zabranjena samo u odnosu na neko pravo zajamčeno Konvencijom, međutim, donošenjem Protokola br. 12 uspostavlja se opća zabrana diskriminacije, i time ona postaje autonomno pravo.

Ovaj rad će vam pobliže objasniti institucije Vijeća Europe i Suda za ljudska prava te njihovu ulogu u primjeni Konvencije, također što općenito znači diskriminacija i kakva ona može biti, čega se tiče i gdje je najviše prisutna.

Budući da se rad odnosi na zabranu diskriminacije, a u članku su nabrojana područja kojih se tiče, pokušala sam sustavno odvojiti sva ta područja i pobliže objasniti svako te potkrijepila barem jednom presudom kao primjerom sudske prakse Europskog suda za ljudska prava. Također sam više pokušala davati primjere koji se tiču Hrvatske, kako bi se vidjelo da Konvencija ima utjecaja i kod nas, a ne samo u velikim europskim državama.

2. EUROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

„Nakon Drugog svjetskog rata postaje jasno da su zaštita ljudskih prava i sloboda, zabrana diskriminacije i druge stečevine civilizacije bezuvjetne okolnosti na kojima se temelji blagostanje čovječanstva, a ne samo unutarnje pitanje pojedinih država. Time je ujedno postalo jasno da će države morati prilagoditi svoje shvaćanje suvereniteta novom vremenu i njegovim očekivanjima te njegov dio prepustiti nadnacionalnim tijelima i organizacijama. Rezultat takvih stremljenja bila je izrada dokumenta članica Vijeća Europe koji razrađuje temeljna politička prava i predviđa mehanizme njihove zaštite – Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.“¹

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda potpisana je u Rimu 4. Studenoga 1950. godine, a stupila je na snagu 3. rujna 1953. godine. Kao takva predstavlja međunarodni ugovor u zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.²

Osnovale su je države članice Vijeća Europe koje su usvojile Konvenciju radi lakšeg ostvarenja prava na promicanje vladavine prava, demokracije, ljudskih prava i društvenog razvoja. Sve su potpisnice Konvencije, kojih ima 47, isto koliko i članova Vijeća Europe, čiji je uvjet pristupanja usvajanje Konvencije, pravno obvezne jamčiti niz ljudskih prava svim pojedincima, a ne samo svojim državljanima, na svom teritoriju.³

Provedbu Konvencije nadzire Europski sud za ljudska prava, koji odlučuje o slučajevima protiv i između država članica, a o kojem će više biti riječ u idućem poglavlju.

„Konvencija se sastoji od tri dijela:

- Glavni dio (članak 2. – 18.)

¹ Goranić, Ivana: Diskriminacija u odlukama Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu i Protokol 12. uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda; Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, vol. 53, 2003.; str. 1460.

² Kontrec, Damir; Boić, Vitomir: Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i praksa ESLJP – građanskopravni aspekt; priručnik za voditelje, Zagreb, kolovoz 2017.; str. 8.

³ Agencija Europske unije za temeljna prava: Priručnik o europskom antidiskriminacijskom pravu; Luksemburg: Ured za službene publikacije Europske unije, 2011.; str. 12.

- Odredbe o sastavu Suda i pravilima rada (članak 19. – 51.)
- Završne odredbe (mješovite odredbe)⁴

Od kako je stupila na snagu, Konvencija se mijenjala i nadopunjavala aktima koji se nazivaju „Protokoli“. Oni su sljedeći: Protokol br. 1 koji se tiče zaštite vlasništva, prava na obrazovanje, i prava na slobodne izbore; Protokol br. 4 koji se tiče zabrane dužničkog zatvora, slobode kretanja, zabrane protjerivanja vlastitih državljana, i zabrane kolektivnog protjerivanja stranaca; Protokol br. 6 koji se tiče ukidanja smrtne kazne, smrtne kazne u vrijeme rata, zabrane ukidanja odredbi ovog protokola, odnosno njegova derogacija, i zabrane rezervi odredbi; Protokol br. 7 koji se tiče postupovne garancije glede protjerivanja stranaca, prava na žalbu u kaznenim predmetima, naknade štete zbog pogrešne presude, prava da se ne bude dva puta suđen ili kažnjen u istoj stvari, i jednakost među supružnicima; Protokol br. 12 koji se tiče opće zabrane diskriminacije, koja i je predmet ovog rada i o kojoj će se pobliže govoriti u nadolazećim poglavljima; Protokol br. 13 koji se tiče ukidanja smrtne kazne u svim okolnostima za razliku od Protokola br. 6, također vrijedi i zabrana derogacije i zabrana rezervi; i na kraju Protokol br. 14 koji se tiče izmjene nadzornog sustava konvencije.⁵

2.1. VIJEĆE EUROPE

Vijeće Europe utemeljeno je 1949. godine. Osnovni cilj radi kojeg je i uspostavljeno je ostvariti čvršću suradnju među svojim državama-članicama, a posebno promicati individualne i političke slobode, vladavinu prava te druga načela koja čine temelj svake istinske demokracije. Vijeće Europe broji 46 članica.⁶

Ono povremeno organizira tematske ministarske konferencije na kojima se analiziraju najvažniji problemi i uspostavljaju nužni kontakti za suradnju između

⁴ Kontrec, Damir; Boić, Vitomir; loc. cit.

⁵ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10

⁶ Puljiz, Vlado: Vijeće Europe i socijalna kohezija; Rev. soc. polit., god. 10, br. 2, str. 245-254, Zagreb 2003., str. 248.

članica. Također se pripremaju važni europski dokumenti, koji su ishodište za promjenu i prilagodbe u zakonodavstvima zemalja članica.⁷

Zapošljava oko 1300 osoba, a financiraju ga države članice, ovisno o broju stanovnika i visini nacionalnog dohotka. Službeni jezici su engleski i francuski, dok se ostali jezici mogu koristiti samo pod određenim uvjetima i u određenim situacijama.⁸

Glavno tijelo Vijeća Europe čini Odbor ministara, koji je ključna instanca odlučivanja, a njega čine ministri vanjskih poslova država članica. Ono ima i Parlamentarnu skupštinu sastavljenu od delegata nacionalnih parlamenata. Djeluje i Kongres lokalnih i regionalnih vlasti, ali samo u savjetodavnom obliku. Također je tu i Povjerenik za ljudska prava i Europski sud za ljudska prava.⁹

Glavna tajnica Vijeća Europe je Marija Pejčinović Burić, koja je izabrana 2019. godine te je tako postala 14. glavna tajnica Vijeća Europe.¹⁰

Vijeće Europe zagovara slobodu izražavanja i slobodu medija, slobodu okupljanja, jednakost te zaštitu manjina. Ono je pokrenulo kampanju o pitanjima kao što su zaštita djeteta, online govor mržnje, te prava Roma, kao najveće manjine u Europi. Pomaže državama članicama u borbi protiv korupcije, terorizma, i provođenju nužnih reformi pravosuđa. Promiče ljudska prava kroz međunarodne konvencije, kao što je Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te Konvencija o kibernetičkom kriminalu. Prati napredak država članica u tim područjima te daje preporuke kroz neovisna stručna tijela. Povodom toga korisno je naglasiti kako danas niti jedna država članica Vijeća Europe ne primjenjuje smrtnu kaznu.¹¹

2.2. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Uspjeh Konvencije u najvećoj mjeri proizlazi iz činjenice da je njome uspostavljen djelotvoran institucionalni sustav nadzora nad njezinom primjenom,

⁷ *Ibid.*, str. 249.

⁸ *Ibid.*

⁹ *Ibid.*

¹⁰ Council of Europe, <https://www.coe.int/hr/web/about-us>, 17.7.2022.

¹¹ *Ibid.*

odnosno implementacijom konvencijskih prava na unutarnjem planu država članica, te sustav prisilnog izvršenja obveza koje su države članice prihvatile njezinom ratifikacijom. Konvencijom, odnosno Protokolom broj 11, uspostavljen je Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, koji je isključivo odgovoran za interpretaciju Konvencije. Dakle, osnovano je međunarodno sudsko tijelo koje ima ovlast donošenja presuda protiv država članica ako one krše pravila Konvencije. Protokolom broj 11 omogućen je i nadzor Europskog suda u slučajevima kada pojedinac, a ne država, pokreće taj postupak. Dakle, pravo na individualnu tužbu postalo je obvezno za sve države članice te više nije ovisilo o izjavi same države.¹²

Pod jurisdikcijom Suda danas je 46 članica Vijeća Europe i zbog toga kažemo da se radi o najvećem prisilnom postavljanju jedinstvenih pravnih standarda u području ljudskih prava i temeljnih sloboda. Donošenjem Konvencije započela je najznačajnija standardizacija prava u Europi s ciljem da u pravom redu bude izražena predanost Europe objektivnim principima liberalne demokracije.¹³

Europski sud je već u predmetu *Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen protiv Danske* (1976.) naglasio da je Konvencija dizajnirana tako da bi se održali i promovirali ideali i vrijednosti demokratskog društva. Pa je Sud, polazeći od te temeljne postavke, vrlo rano utvrdio svoju zadaću u primjeni Konvencije, te je u predmetu *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1978.) izrazio stajalište da presude Europskog suda zapravo služe, ne samo da se riješe oni slučajevi koji su podneseni pred Europski sud, već, puno šire, da obrazlože, očuvaju i razviju pravila koja je ustanovila Konvencija.¹⁴

Sud se sastoji od broja sudaca koliko ima i članica Vijeća Europe, 46. Oni sude u osobnom svojstvu i ne predstavljaju ni jednu državu. Biraju se na neobnovljivi mandat od devet godina, a trenutni predsjednik Europskog suda za ljudska prava je Robert Spano.¹⁵

¹² Šarin, Duška: Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kroz odnos Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske na primjeru zaštite ljudskog prava na pristup sudu; Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, Vol 30. No. 3-4, 2014., str. 78.

¹³ *Ibid.*, str. 78., str. 79.

¹⁴ *Ibid.*, str. 79.

¹⁵ Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava <https://uredzastupnika.gov.hr/europski-sud-za-ljudska-prava/186>, 17.7.2022.

2.3. HRVATSKA I EUROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Konvencija je dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske od 5. studenoga 1997., kada je donesen Zakon o potvrđivanju Konvencije. Iako se već 1991. i donošenjem Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj, gdje se Hrvatska prvim njegovim člankom obvezala na poštivanje i zaštitu temeljnih prava i sloboda čovjeka i građanina u skladu s Konvencijom, dalo naslutiti skorije ratificiranje Konvencije.¹⁶

Prihvatanjem Konvencije Republika Hrvatska obvezala se osigurati svakoj osobi pod njenom jurisdikcijom određena prava i slobode zajamčene Konvencijom, a ta prava su: pravo na život, pravo na zaštitu od mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, pravo na slobodu i sigurnost, pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života, pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi, pravo na slobodu izražavanja, te pravo na pravično suđenje.¹⁷

Budući da je Konvencija međunarodni ugovor, položaj i pravna snaga su određeni Ustavom koji kaže da međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, te su po pravnoj snazi iznad zakona.¹⁸

3. VRSTE DISKRIMINACIJE

Diskriminacija je negativan stav koji se očituje kako u bezopasnim, tako i u opasnim, odnosno okrutnim situacijama, a tiče se nepravde, kršenja i lišavanja bilo kakvih prava, zasnovanih na pripadnosti osobe određenoj društvenoj skupini. Drugim

¹⁶ Šarin, Duška; op. cit. (bilj. 12), str. 83., str. 84.

¹⁷ *Ibid.*, str. 84.

¹⁸ *Ibid.*, str. 85.

riječima, diskriminacija je ponižavanje, kršenje neke osobe ili skupine ljudi, zasnovano na neprijateljstvu najprije zbog činjenice da pripadaju skupini koja je „drugačija od ostalih“, bilo zbog boje kože, spola, rase, pripadnosti nacionalnoj manjini, seksualnoj orijentaciji, socijalnom podrijetlu, imovini itd.¹⁹

Diskriminaciju bismo mogli opisati kao povredu načela nediskriminacije koja se događa prigodom različitog postupanja u jednakim slučajevima i situacijama, a da za to nema objektivnog i razumnog opravdanja niti proporcionalnosti između cilja koji se želi postići i sredstava koja se koriste za njegovo postizanje.²⁰

Diskriminacija ukida poštovanje univerzalnih ljudskih prava i sloboda koje se temelje na uvjerenju da je svako ljudsko biće rođeno slobodno, jednakopravno i dostojanstveno. Iako je u Europi zabranjena međunarodnim dokumentima, ustavima i zakonima, svjedoci smo njezine česte pojave takvih razmjera da neopravdano različita postupanja i ponašanja u sličnim situacijama često ne ocjenjujemo takvima jer su postala nerazdvojnim dijelom naše svakodnevnice. Tako se u SAD-u susrećemo najčešće sa rasnom diskriminacijom, odnosno prema boji kože, gdje je postalo normalno da se tamo društvo dijeli na „crne i bijele“. U Europi je prisutnija manjinska i diskriminacija prema spolu i kod zapošljavanja, školovanja, kulture, obrazovanja itd.²¹

Zabrana diskriminacije propisana je člankom 14. Ustava Republike Hrvatske. Isto tako sama Konvencija u članku 14.1 nalaže zabranu diskriminacije, pa tako navodi: „Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.“²²

Bilo koja osoba na ovom svijetu ne bira kada se rodi u kojem će se spolu roditi, koje boje kože, koje nacionalnosti, socijalnog podrijetla, hoće li biti iz bogate ili siromašne obitelji, hoće li odrasti u muslimanskoj ili katoličkoj obitelji, stoga nitko nema pravo diskriminirati neku osobu po bilo kojem od ovog oblika, niti

¹⁹ Punto mariner, <https://hr.puntomariner.com/discrimination-what-is-it-types/>, 23.7.2022.

²⁰ Goranić, Ivana; op. cit. (bilj. 1), str. 1458.

²¹ *Ibid.*, str. 1459.

²² Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda; op.cit. (bilj. 5)

svrstavati tu osobu u skupinu „drugačiji od drugih“ i na temelju toga tako i postupati prema njoj

3.1. KONCEPTI JEDNAKOSTI

Postoje dva opća koncepta jednakosti zastupljena kako u nacionalnom pravu država tako i u međunarodnom pravu, a oni su:

- formalna (pravna) jednakost
- materijalna (supstancijalna) jednakost

U slučaju povrede tih jednakosti, govorimo o formalnoj odnosno materijalnoj diskriminaciji.²³

3.1.1. Formalna (pravna) jednakost

Formalna ili pravna jednakost odgovara temeljnoj ideji da se prema pojedincima u jednakim situacijama mora postupati jednako. Različito postupanje prema pojedincima ili skupinama u sličnim situacijama rezultira izravnom (neposrednom) diskriminacijom.²⁴

Europska konvencija za ljudska prava, ali i pravo Europske unije definiraju izravnu diskriminaciju kao situaciju u kojoj se s određenim pojedincem postupa nepovoljnije nego što se postupa, ili se postupalo, ili bi se postupilo s drugima u usporedivoj situaciji, po osnovi rasnog ili etničkog podrijetla.²⁵

Bit izravne diskriminacije je nepovoljno postupanje, i to je relativno jednostavno za dokazati za razliku od neizravne diskriminacije i to pomoću usporednika.²⁶

Pri utvrđivanju diskriminacije važno je da se nepovoljno postupanje prema određenoj osobi može usporediti s postupanjem prema drugoj osobi u sličnoj situaciji. Tako na primjer, niska plaća može biti predmet zahtjeva o diskriminaciji,

²³ Omejec, Jasna: Zabrana diskriminacije u praksi Europskog suda za ljudska prava; Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 59 no. 5, 2009., str. 914.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Agencija Europske unije za temeljna prava; op. cit. (bilj. 3), str 22.

²⁶ *Ibid.*

samo ako se može dokazati da je plaća osobe A niža od plaće osobe B, a i osoba A i osoba B obavljaju za istog poslodavca slične poslove. U tom slučaju zadaća osobe A je uvjeriti sud da postoje osobe s kojima se povoljnije postupalo, a da je pri tome jedina razlika između njih pravno zaštićena osnova (spol, spolno usmjerenje, invaliditet, dob, rasa, etničko podrijetlo, nacionalno podrijetlo, vjeroispovijed ili vjersko uvjerenje).²⁷

Navesti ću par primjera iz sudske prakse radi boljeg objašnjenja izravne diskriminacije: tako u predmetu *Luczak protiv Poljske*²⁸, francuski poljoprivrednik, koji je živio i radio u Poljskoj, žalio se što mu je odbijen pristup posebnom sustavu socijalnog osiguranja u Poljskoj, uspostavljenom za potporu isključivo poljskih poljoprivrednika, a bez prava na pristup stranih državljana. Europski sud za ljudska prava složio se da je podnositelj zahtjeva bio u usporedivoj situaciji s poljskim poljoprivrednicima koji su imali pravo na korištenje povlastica navedenog sustava, jer je imao stalni boravak u Poljskoj, gdje plaćao poreze kao i domaći državljani, doprinoseći tako financiranju sustava socijalnog osiguranja i jer je ranije sudjelovao u obveznom sustavu socijalnog osiguranja.²⁹

U predmetu *Coleman*³⁰, majka je tvrdila da se s njom nepovoljno postupalo na poslu radi invaliditeta njezina sina. Zbog njegova je invaliditeta majka kasnila na posao te je tražila godišnji odmor u skladu sa sinovljevim potrebama. Njezini su zahtjevi odbijeni te joj je zapriječeno otkazom, a to je popraćeno uvredljivim komentarima na račun sinovljeva stanja. Europski sud pravde prihvatio je kao usporednike njene kolege s djecom na sličnim radnim mjestima, zaključivši da im je, kad su to tražili, bilo omogućena fleksibilnost. Sud je također prihvatio da se u ovom slučaju radilo o diskriminaciji i uznemiravanju po osnovi djetetova invaliditeta.³¹

U predmetu *Weller protiv Mađarske*³², Rumunjka je bila udata za Mađara s kojim je imala četvero djece. Nije imala pravo tražiti naknadu nakon poroda, jer nije bila mađarska državljanka. Stoga je njen suprug pokušao tražiti tu naknadu, no vlasti su ga odbile navodeći da se naknada isplaćuje samo majkama. Europski sud za

²⁷ *Ibid.*, str. 23.

²⁸ ESLJP, *Luczak protiv Poljske* (br. 77782/01), 27. studenoga 2007.

²⁹ Agencija Europske unije za temeljna prava; op. cit. (bilj. 3), str. 24.

³⁰ ESP, *Coleman protiv Attridge Law i Steve Law*, predmet C-303/06 [2008.] I-5603, 17. srpnja 2008.

³¹ Agencija Europske unije za temeljna prava; op. cit. (bilj. 3), str. 27., str. 28.

³² ESLJP, *Weller protiv Mađarske* (br. 44399/05), 31. ožujka 2009.

ljudska prava smatrao je da je otac bio diskriminiran po osnovi očinstva (ne spola), jer su i posvojitelji i skrbnici muškog spola, za razliku od bioloških očeva, imali pravo tražiti naknadu. Zahtjev su uložila i djeca koja su tvrdila da su diskriminirana po osnovi uskrate naknade njihovome ocu, što je ESLJP također prihvatio. Djeca su dakle bila diskriminirana po osnovi statusa roditelja kao biološkog oca.³³

Jedna iznimka za koju se ne zahtjeva korištenje usporednika, odnosno uspoređivanje slične situacije, je u kontekstu Europske unije na području zapošljavanja, u slučajevima diskriminacije zbog trudnoće. U praksi Europskog suda pravde ustaljeno je da se šteta pretrpljena zbog trudnoće smatra izravnom diskriminacijom na temelju spola te stoga nema potrebe za usporednikom.³⁴

3.1.2. Materijalna (supstancijalna) jednakost

Materijalna jednakost zahtijeva da se prema pojedincima u različitim situacijama postupa različito. Ta jednakost sadrži dvije zasebne ideje, onu o jednakosti rezultata, i o jednakosti mogućnosti.³⁵

Jednakost rezultata zahtijeva da rezultat mjere koja je predmet ispitivanja bude jednak. Ona priznaje da očito jednako postupanje može u praksi pojačati nejednakost zbog nekadašnjih ili postojećih razlika u praksi. Prema tom pristupu, u obzir se moraju uzeti i učinci i ciljevi dotične mjere.³⁶

Jednakost mogućnosti zahtijeva da pravo osigura svim pojedincima jednaku mogućnost, uzimajući u obzir njihove različite startne pozicije, dobivanja pristupa željenim dobrima. Koncept jednakih mogućnosti teži osigurati jednake šanse, ali ne i jednake rezultate. On je najzastupljeniji koncept jednakosti u suvremenim zakonodavstvima, možda i zbog toga što je najbliži logici slobodnog tržišta. Suvremeno zakonodavstvo koje uređuje građanska prava osigurava jednake mogućnosti podzastupljenim ili ranjivim skupinama otvarajući vrata onima koji nisu u mogućnosti sudjelovati na tržištu.³⁷

³³ Agencija Europske unije za temeljna prava; op. cit. (bilj. 3), str. 28.

³⁴ *Ibid.*, str. 25.

³⁵ Omejec, Jasna; op. cit. (bilj 23), str. 915.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*

Pravo Europske unije i pravo Europske konvencije za ljudska prava potvrđuju da diskriminacija ne mora proizlaziti samo iz različitog postupanja prema osobama u sličnim situacijama, već i iz istog postupanja s osobama u različitim situacijama. Takvo postupanje se naziva neizravnom diskriminacijom jer se ne razlikuje postupanje, već njegovi učinci koji se različito odražavaju na ljude s različitim značajkama.³⁸

U članku 2. Direktive o rasnoj jednakosti navodi se da „neizravna diskriminacija postoji kada bi naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa mogla staviti osobe određenog rasnog ili etničkog podrijetla u specifično nepovoljniji položaj u odnosu na druge osobe“. Europski sud za ljudska prava u nekoliko se novijih presuda oslonio na ovu definiciju neizravne diskriminacije, navodeći da „razlika u postupanju može poprimiti oblik nerazmjerno štetnog utjecaja opće politike ili mjere koja, usprkos svom neutralnom izrazu, diskriminira određenu skupinu“.³⁹

Prvi uvjet za utvrđivanje neizravne diskriminacije je neutralno pravilo, kriterij ili praksa. Drugim riječima, mora postojati nekakvo pravilo koje se primjenjuje na sve.⁴⁰

Drugi uvjet za utvrđivanje neizravne diskriminacije je da neutralno pravilo, kriterij ili praksa stavlja „zaštićenu skupinu“ u nepovoljan položaj. Ovdje se neizravna diskriminacija razlikuje od izravne jer je usredotočena na različite učinke, a ne na različito postupanje. Pritom Europski sud pravde i Europski sud za ljudska prava traže dokaze o tome da osobito velik udio osoba podložnih negativnom učinku pripada određenoj „zaštićenoj skupini“.⁴¹

A također kao i kod izravne diskriminacije, sud mora primjenjivati usporednik kako bi utvrdio djeluje li određeno pravilo, kriterij ili praksa znatno negativnije na određenu osobu u odnosu na druge u sličnoj situaciji.⁴²

Primjer neizravne diskriminacije pokazuje se u predmetu *D.H. i drugi protiv Češke*⁴³, za utvrđivanje razine inteligencije i primjerenosti učenika, na temelju čega

³⁸ Agencija Europske unije za temeljna prava; loc. cit.

³⁹ *Ibid.*, str. 28, str. 29.

⁴⁰ *Ibid.*, str. 29.

⁴¹ *Ibid.*, str. 30.

⁴² *Ibid.*, str. 31.

⁴³ ESLJP, *D.H. i drugi protiv Češke* [GC] (br. 57325/00), 13. studenoga 2007., st. 79.

se odlučivalo treba li ih iz redovnih prebaciti u specijalne škole, korišten je niz testova. Specijalne su škole bile namijenjene djeci s intelektualnim i drugim poteškoćama u učenju. Isti se test primjenjivao na sve učenike koji su bili potencijalni kandidati za specijalne škole. No, test je ustvari bio prilagođen većinskom češkom stanovništvu zbog čega je bilo vrlo izgledno da će ga romski učenici lošije riješiti. To se i dogodilo, pa je tako od 80 do 90 posto romske djece školovano izvan redovnog obrazovnog sustava. Europski sud za ljudska prava smatrao je da se u ovom slučaju radilo o neizravnoj diskriminaciji.⁴⁴

4. PODRUČJA ZABRANE DISKRIMINACIJE PREMA EUROPSKOJ KONVENCIJI ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Donošenjem Europske konvencije započela je najznačajnija standardizacija prava u Europi s ciljem zaštite konvencijskih prava i temeljnih sloboda. S obzirom da članica ima puno, i sve su obveznice Konvencije, a isto tako su i pod nadzorom Suda za ljudska prava, s pravom možemo reći kako se tu radi o najvećem prisilnom postavljanju jedinstvenih pravnih standarda u području ljudskih prava i temeljnih sloboda u europskim državama.⁴⁵

Po općeprihvaćenom stavu teorije, država je dužna organizirati državni aparat i sve strukture kroz koje se izvršava državna vlast, i to tako da su one sposobne pravno osigurati slobodno i puno uživanje zaštite ljudskih prava. Iako pravni okviri zabrane diskriminacije čine dio svih međunarodnih dokumenata i europskih nacionalnih ustava, svjesni smo da se postupanje utemeljeno na predrasudama i diskriminaciji na raznim temeljima događa na svim razinama te da je upravo država najčešći, često prikriven, ali vješt i nemilosrdan, diskriminator. Potpuno svjesni opasnosti, autori Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda posvetili su jedan članak zabrani diskriminacije⁴⁶, a on glasi: „Uživanje prava i sloboda koje su prizate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo

⁴⁴ Agencija Europske unije za temeljna prava; loc. cit.

⁴⁵ Šarin, Duška; loc. cit.

⁴⁶ Goranić, Ivana; op. cit. (bilj. 1), str. 1461.

mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost“.⁴⁷ Također su ovlastili Sud za ljudska prava u Strasbourgu da svojim odlukama štiti pojedinca ili skupine pojedinaca od diskriminatornog postupanja države.⁴⁸

Primjenu članka 14. Konvencije Sud u svojim odlukama ispituje na različite načine, a uvijek u vezi s uživanjem nekog od prava predviđenih Konvencijom. Prema načinu na koji Sud odlučuje o tome postoji li u konkretnom slučaju diskriminirajuće postupanje, mogu se izdvojiti tri osnovna svojstva. To su autonomnost, komplementarnost i supsidijarnost. Tako Sud u nekim slučajevima, ako utvrdi postojanje različitog postupanja s obilježjem diskriminacije, neće utvrđivati je li došlo i do stvarne povrede ljudskog prava. Bitno je pri odlučivanju o tome postoji li u određenim slučajevima različitog postupanja diskriminacija, odnosno nije li različitost utemeljena na objektivnom i razumnom obrazloženju.⁴⁹

Drugim riječima, formulacija članka 14.1 ukazuje na to da je on ograničen na diskriminaciju koju neko doživi u vezi sa nekim drugim materijalnim pravom zajamčenim Konvencijom. To znači da se podnositelj predstavke ne može na njega pozvati i tvrditi da je žrtva diskriminacije kao povrede same po sebi, već da on mora biti vezan za neko drugo zaštićeno pravo. Tako na primjer, žena koja je spriječena javno govoriti zbog svog spola, može se pozvati da joj je povrijeđeno pravo kako iz članka 10., pravo na slobodu govora, tako i iz članka 14., pravo na zaštitu od diskriminacije. Međutim, ako je spriječena zaposliti se kao profesor u školi, ne može tvrditi da joj je povrijeđeno pravo iz članka 14. Konvencije, jer Konvencija ne jamči pravo na zaposlenje u državnu službu.⁵⁰

Sud, međutim, široko tumači članak 14., smatrajući da je dovoljno da se radi o nekom drugom materijalnom pravu iz Konvencije i da ono ne mora biti prekršeno da bi on utvrdio povredu članka 14., čime mu daje nezavisniji učinak nego što bi on to inače imao. Na primjer, Sud je utvrdio da se radilo o članku 8. (pravo na obiteljski i privatni život) u jednom predmetu u kojem je podnositeljica predstavke bila spriječena da umjesto udatog prezimena u ispravama zadrži svoje djevojačko

⁴⁷ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda; op.cit. (bilj. 5)

⁴⁸ Goranić, Ivana; loc. cit.

⁴⁹ *Ibid.* str. 1462.

⁵⁰ AIRE Centar; Zabrana diskriminacije prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima; Priručnik o sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, 2016., str. 10.

prezime. Sud je zatim razmatrao članak 14. u vezi sa člankom 8. i utvrdio da razlika u postupanju prema muškarcima (koji su zadržavali svoje prezime) i ženama (koje su bile primorane da uzmu prezime svog supruga) očigledno predstavlja diskriminaciju po osnovi spola. Nakon što je to zaključio, Sud je smatrao da nije neophodno da razmatra je li prekršen i članak 8. sam za sebe.⁵¹

U nastavku će biti navedeni primjeri sudske prakse po osnovama za koje je vezana diskriminacija, a koje su navedene u članku 14. Konvencije, odnosno presude Suda za ljudska prava.

4.1. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI SPOLA

Spolna diskriminacija odnosi se na diskriminaciju temeljenu na činjenici da je osoba žena ili muškarac. Iako se predmeti spolne diskriminacije uglavnom odnose na žene, prema kojima se nepovoljnije postupa nego prema muškarcima, to nije uvijek pravilo.⁵²

4.1.1. PREDMET JURČIĆ protiv HRVATSKE

Podnositeljica zahtjeva sklopila je ugovor o radu deset dana nakon što se podvrgnula postupku oplodnje in vitro. Kad je nakon toga otišla na bolovanje zbog komplikacija u vezi s trudnoćom, nadležno upravno tijelo preispitalo je njezin status zdravstvenog osiguranja i odbilo njezinu prijavu na zdravstveno osiguranje s osnove radnog odnosa, zaključivši da je njezin radni odnos bio fiktivan. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je da je bila diskriminirana na temelju spola i načina na koji je zatrudnjela.⁵³

Sud je donio presudu, gdje je zaključio da postoji neopravdana, izravna diskriminacija na temelju spola zbog odbijanja naknade povezane s radnim odnosom trudnici koja se podvrgnula postupku oplodnje in vitro neposredno prije zasnivanja

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Agencija Europske unije za temeljna prava; op. cit. (bilj. 3), str. 86.

⁵³ Predmet Jurčić protiv Hrvatske; Zahtjev br. 54711/15, preuzeto sa:
<https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa/clanak-14-zabrana-diskriminacije/164>

radnog odnosa. Navodi kako financijske obveze nametnute državi tijekom trudnoće žene ne mogu opravdati razliku u postupanju na temelju spola. Također, zaštita žena tijekom trudnoće povezana s radnim odnosom ne smije ovisiti o tome je li njihovo prisustvo na poslu tijekom roditeljnog dopusta bilo nužno za pravilno funkcioniranje njihova poslodavca ili o tome jesu li privremeno spriječene u obavljanju posla. Navodi da zaključak vlasti da zbog oplodnje in vitro podnositeljica zahtjeva nije bila zdravstveno sposobna za zasnivanje radnog odnosa, što je jednako odvratanju podnositeljice od traženja posla zbog moguće trudnoće i upućuje na rodno stereotipiziranje, u izravnoj je suprotnosti s domaćim i međunarodnim pravom.⁵⁴

4.1.2. *PREDMET VAN RAALTE protiv NIZOZEMSKE*

Podnositelj zahtjeva je nizozemski državljanin rođen 1924. godine koji živi u Amstelveenu. Nije se ženio i nema djece. Dana 30. rujna 1987. inspektor za izravne poreze poslao je podnositelju zahtjeva procjenu doprinosa koje je bio obvezan uplaćivati u okviru različitih programa socijalne sigurnosti za 1985. godinu, uključujući i one na temelju Općeg zakona o naknadama za skrb o djeci. Dana 21. listopada 1987. podnositelj zahtjeva uložio je prigovor protiv te procjene. Svoj je argument temeljio na članku 25., stavku 2. Općeg zakona o naknadama za skrb o djeci i na kraljevskoj uredbi od 27. veljače 1980. godine na temelju kojih su neudane žene bez djece koje su imale 45 ili više godina bile izuzete od obveze plaćanja doprinosa na temelju Općeg zakona o naknadama za skrb o djeci. Smatrao je kako zabrana diskriminacije sadržana u članku 1. nizozemskoga Ustava i članku 26. Međunarodnoga pakta o građanskim i političkim pravima podrazumijeva da se to izuzeće treba proširiti i na muškarce u istoj situaciji.⁵⁵

Sud je donio presudu gdje je jednoglasno presudio da je došlo do povrede članka 14. Konvencije zajedno sa člankom 1. Protokola br. 1.⁵⁶

Zaključio je da u vrijeme događaja koji su predmet prigovora, doprinosi na temelju Općeg zakona o naknadama za skrb o djeci ubirali su se od neoženjenih

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ Predmet Van Raalte protiv Nizozemske; Zahtjev br. 20060/92; preuzeto sa <https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa/praksa-europskog-suda-druge-drzave/clanak-14-zabrana-diskriminacije-860/860>

⁵⁶ *Ibid.*

muškaraca bez djece koji su bili u dobi od 45 ili više godina, ali ne i od neudanih žena bez djece koje su bile iste dobi. To nesumnjivo predstavlja razliku u postupanju prema osobama u sličnim situacijama utemeljenu na spolu. Iako države ugovornice uživaju određenu slobodu procjene na temelju Konvencije u pogledu uvođenja izuzeća od takvih obveza plaćanja doprinosa, članak 14. zahtijeva da se, u načelu, svaka takva mjera primjenjuje jednako na muškarce i žene, osim ako nisu pruženi uvjerljivi razlozi koji opravdavaju razliku u postupanju. A u ovom predmetu Sud nije uvjeren da takvi razlozi postoje. U tom kontekstu treba imati na umu da kao što žena starija od 45 godina može roditi dijete, tako s druge strane ima i muškaraca u dobi od 45 godina ili mlađih koji možda ne mogu imati djecu. Sud nadalje primjećuje kako i neudana žena bez djece koja ima 45 ili više godina može jednako tako steći pravo na naknadu prema Zakonu o kojem je riječ. Ona se, na primjer, može udati za muškarca koji već ima djecu iz prethodnoga braka. Osim toga, argument da bi ubiranje doprinosa za naknade za skrb o djeci od neudanih žena bez djece takvim ženama nametnulo nepošten emocionalni teret mogao bi se jednako tako primijeniti i na neoženjene muškarce bez djece ili na parove bez djece. Prema tome, bez obzira na to može li se želja da se poštede osjećaji žena bez djece u određenoj dobi smatrati legitimnim ciljem, takav cilj u ovom slučaju ne može pružiti opravdanje za razliku u postupanju utemeljenu na spolu.⁵⁷

4.2. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI RASE, ETNIČKE PRIPADNOSTI, BOJI KOŽE ILI NACIONALNOG PORIJEKLA

Prema Europskom Sudu, rasna diskriminacija je posebno uvredljiva vrsta diskriminacije i, s obzirom na svoje opasne posljedice, od vlasti zahtijeva poseban oprez i energičnu reakciju. Iz tog razloga vlasti moraju upotrijebiti sva raspoloživa sredstva za borbu protiv rasizma, čime jačaju viziju demokracije o društvu u kojem se različitost ne doživljava kao prijetnja, već kao izvor bogaćenja.⁵⁸

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Edel, Frédéric: The Prohibition of discrimination under the European Convention on Human Rights; Human rights files, No. 22, str. 119.

Što se tiče rasističkog nasilja, tamo gdje postoje dokazi koji sugeriraju da je ponašanje zasnovano na rasističkim osnovama, takvo nasilje mora imati poseban tretman u usporedbi sa slučajevima bez rasističkih konotacija, zbog specifične prirode rasizma koji je destruktivan za temeljna ljudska prava.⁵⁹

Što se tiče nacionalnosti, većina presuda koje se temelje na kriteriju nacionalne diskriminacije, odnose se na pitanja novčane prirode, tako da većina slučajeva uključuje razne socijalne naknade.⁶⁰

Trebalo bi naglasiti, kako se američke države više susreću sa rasnom diskriminacijom, odnosno diskriminacijom prema boji kože, dok je u europskim državama više zastupljena nacionalna diskriminacija.

4.2.1. PREDMET MOMČILOVIĆ protiv HRVATSKE (odluka o nedopuštenosti)

Podnositelj je rođen na teritoriju današnje Hrvatske. Živio je u Splitu, u Dalmatinskoj županiji. U srpnju 1991. on i njegova supruga otišli su u Tuzlu u posjet kćeri. Tokom posjeta eskalirao je oružani sukob na širem području Dalmacije. Nakon toga rat je zahvatio i druge dijelove Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Podnositelj i njegova supruga odselili su u Beograd. U ožujku 1999. podnositelj je, u skladu sa "Postupkom za individualni povratak osoba koje su napustile Hrvatsku" pred Veleposlanstvom Republike Hrvatske u Beogradu podnio zahtjev za povrat u Hrvatsku. Postupak za individualni povratak uređuje povratak u Hrvatsku osoba koje su hrvatski državljani ali nemaju hrvatske identifikacijske isprave. Kako je podnositelj napustio teritorij današnje Hrvatske u srpnju 1991., neposredno prije nezavisnosti Hrvatske, hrvatske isprave, poput putovnice ili osobne iskaznice, nisu mu nikada bile izdane. U gore navedenom zahtjevu podnositelj je naveo da je hrvatski državljani i da je rođen na teritoriju današnje Hrvatske te da je u njoj živio do 1991. Prema Vladi, podnositelj je podnio svoj zahtjev dana 29. ožujka 1999., u vrijeme kada je Beograd bio izložen svakodnevnom bombardiranju. Zbog sigurnosnih razloga, dijelovi ahive Konzularnog odjela Veleposlanstva Republike Hrvatske premješteni su u sjedište veleposlanstva. Preostali djelovi arhive

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ *Ibid.*, str. 137., str. 138.

premješteni su u prostorije Ministarstva vanjskih poslova u Zagrebu. Vlada priznaje da je zahtjev podnositelja registriran, ali tvrdi da nije pronađen u arhivi Konzularnog odjela. Prema mišljenju Vlade, spis predmeta je vjerojatno izgubljen tokom preseljenja arhive. Prema podnositelju, on je podnio svoj zahtjev 13. ožujka 1999., a ne 29. ožujka 1999. On navodi da je 24. ožujka 1999. započeo napad NATO na Beograd te da je Veleposlanstvo Republike Hrvatske zatvoreno, tako da nije niti mogao podnijeti zahtjev nakon tog dana. Nikakva odluka nije donesena glede tog zahtjeva. Dana 15. siječnja 2001. podnositelj je, putem Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, ponovo podnio isti zahtjev pred Veleposlanstvom Republike Hrvatske. Podnositelj navodi da je 21. veljače 2001. ušao u Hrvatsku i prijavio svoje prebivalište u Plaškom, gdje je tražio i dobio osobnu iskaznicu i putovnicu. Dana 14. ožujka 2001. Ministarstvo unutarnjih poslova obavijestilo je veleposlanstvo u Beogradu da je podnositelj hrvatski državljanin. Dana 23. ožujka 2001. Helsinški odbor obavijestio je podnositelja da može podnijeti zahtjev za izdavanje putnog lista za povrat u Hrvatsku. Prema Vladi, podnositelj nije podnio taj zahtjev pred Veleposlanstvom Republike Hrvatske u Beogradu. Podnositelj prigovara na temelju članka 3. stavak 2. Protokola br. 4 Konvencije da mu je, zbog činjenice da mu nisu izdane isprave za ulazak u Hrvatsku, povrijeđeno njegovo pravo na uđe na teritorij svoje zemlje. Podnositelj dalje prigovara na temelju članka 8. Konvencije da mu je povrijeđeno pravo na poštivanje obiteljskog života jer, u skladu sa Postupkom za individualni povratak, zahtjev za povratak se može podnijeti samo individualno, a ne od strane cijele obitelji. On također prigovara na temelju članka 14. Konvencije da je žrtva diskriminacije na osnovi svog srpskog porijekla.⁶¹

Budući da je podnositelj u međuvremenu, u veljači 2001. ušao u Hrvatsku i dobio svoje identifikacijske isprave, uključujući i putovnicu, nije mu bilo onemogućeno da uđe u Hrvatsku. Iz tih razloga Vlada poziva Sud da proglasi ovaj dio zahtjeva očito neosnovanim. Podnositelj tvrdi da je 21. veljače 2001. ušao u Hrvatsku bez identifikacijskih isprava. On navodi da je ušao u Hrvatsku nakon više od dvije godine od podnošenja njegovog prvog zahtjeva pred Veleposlanstvom Republike Hrvatske u Beogradu. Nakon ulaska u Hrvatsku nije bio u mogućnosti prijaviti svoje prebivalište u Splitu, gdje je živio prije nego što je napustio Hrvatsku,

⁶¹ Predmet Momčilović protiv Hrvatske; Zahtjev br. 59138/00; preuzeto sa: <https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa/clanak-14-zabrana-diskriminacije/164>

zato što mu je otkazano stanarsko pravo na stanu u Splitu. Umjesto toga morao je prijaviti svoje prebivalište u Plaškom, gdje je rođen. Na taj način on je spriječen u slobodnom izboru svog prebivališta. Sud ne nalazi neophodnim utvrditi da li je podnositelj ispunio uvjet iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava, zato što je zahtjev u svakom slučaju nedopušten iz slijedećih razloga. Sud bilježi da je podnositelj doista bio u mogućnosti ući u Hrvatsku, iako nije imao nikakve hrvatske isprave. Sud dalje bilježi da, premda on tvrdi da je taj čin bio nezakonit, podnositelj nije bio gonjen radi toga. Nadalje, kad se našao u Hrvatskoj, dobio je hrvatske identifikacijske isprave, uključujući i putovnicu, bez ikakve odgode. Sud smatra da u tim okolnostima on ne može tvrditi da je žrtva povrede prava da uđe na teritorij svoje zemlje. Glede podnositeljevog prigovora da nije bio u mogućnosti prijaviti svoje prebivalište u Splitu, Sud smatra da podnositelj nije podnio nikakve dokumente koji bi ukazivali na povredu njegovih konvencijskih prava. Slijedi da je taj dio zahtjeva očito neosnovan te da mora biti odbačen u skladu sa člankom 35., stavci 3. i 4. Konvencije.⁶²

Podnositelj prigovara da je povrijeđeno njegovo pravo na poštivanje obiteljskog života jer, prema Postupku za individualni povratak, zahtjev za povratak može biti podnesen samo od strane pojedinca, a ne od strane cijele obitelji. Sud smatra da, imajući u vidu činjenice predmeta, nema pojave povrede članka 8. Konvencije. Slijedi da ovaj prigovor mora biti odbačen u skladu sa člankom 35., stavci 1. i 4. Konvencije zbog neiscrpjivanja domaćih pravnih sredstava.⁶³

Podnositelj također prigovara da se Postupak za individualni povratak primjenjuje samo na osobe srpskog porijekla te da to predstavlja povredu prava na nediskriminaciju prema članku 14. Konvencije, u vezi sa člankom 3. Protokola br. 4. Sud bilježi da se Postupak za individualni povratak primjenjuje na sve osobe koje su napustile Hrvatsku i koje, iako su hrvatski državljani, nemaju hrvatske identifikacijske isprave, i žele se vratiti u Hrvatsku. Sud stoga ne nalazi nikakvu indikaciju bilo kakve diskriminacije protivne članku 14. Konvencije. Slijedi da je ovaj prigovor očito neosnovan te da mora biti odbačen u skladu sa člankom 35.

⁶² *Ibid.*

⁶³ *Ibid.*

stavci 3. i 4. Konvencije. Iz tih razloga Sud jednoglasno proglasio ostatak zahtjeva nedopuštenim.⁶⁴

Kao što vidimo iz prethodne presude, u Hrvatskoj brojimo mnoštvo slučajeva gdje se podnositelji pozivaju na članak 14. Konvencije upravo radi svog porijekla, i to najviše srpske nacionalnosti. U Hrvatskoj je, nažalost, još uvijek, svježe prisutan Domovinski rat i događaji iz toga vremena. Stoga svaki slučaj, a koji uključuje diskriminaciju po nacionalnoj osnovi, tiče se diskriminacije po osnovi srpskog porijekla, iz tog razloga sam navela samo jedan primjer koji je analogan svakom sljedećem samo u različitim situacijama, ali su im osnove iste.

Bosna i Hercegovina, nadalje ima još jedan veći problem, a tiče se njezinog Ustava, i njezina 3 konstitutivna naroda. U idućem poglavlju kroz dvije presude ću pobliže objasniti o čemu se radi.

4.2.2. PREDMET SEJDIĆ I FINCI protiv BOSNE I HERCEGOVINE

Taj predmet⁶⁵ predstavlja rijedak slučaj u kojem je Sud ustvrdio da je ustav neke zemlje u suprotnosti sa Konvencijom. Činjenice slučaja glase: Podnositelji predstavki žalili su se da su spriječeni kandidirati se za Dom naroda i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine zbog svog romskog i jevrejskog podrijetla, a radi Ustava Bosne i Hercegovine, koji je usvojen kao aneks Daytonskog mirovnog sporazuma iz 1995. godine, i koji ograničava prava građana da se kandidiraju za obje političke funkcije na pripadnike tri konstitutivna naroda Bosne i Hercegovine, a to su Hrvati, Bošnjaci i Srbi. Drugim riječima, na te političke funkcije mogu doći osobe koje su isključivo Hrvati, Bošnjaci ili Srbi.⁶⁶

Sud je uvažio da je takav sustav u vrijeme kada je ustanovljen, težio ostvarenju legitimnog cilja uspostavljanja mira, ali je smatrao da ne postoji objektivno i razumno opravdanje za nemogućnost podnositelja zahtjeva da se kandidiraju na izborima petnaest godina kasnije. Sud je u pogledu izbora za Dom

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Pravosudna akademija, <https://e-case.eakademija.com/presuda/detalji/253>, 5.8.2022.

⁶⁶ *Ibid.*

naroda utvrdo povredu članka 14. zajedno sa člankom 3. Protokola br. 3 (pravo sudjelovanja na izborima). U pogledu izbora za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Sud je utvrdio povredu članka 1. Protokola br. 12 (opća zabrana diskriminacije).⁶⁷

Slično tom predmetu, podnositeljica predstavke u predmetu *Zornić protiv Bosne i Hercegovine*⁶⁸ žalila se na nemogućnost da se kandidira za te iste političke funkcije zato što je odbila deklarirati se kao pripadnica jednog od tri konstitutivnih naroda. Sud je ponovio da nikakvo različito postupanje zasnovano isključivo ili u odlučujućoj mjeri na etničkom porijeklu neke osobe ne može biti objektivno opravdano u suvremenom demokratskom društvu zasnovanim na načelima pluralizma i poštivanja različitih kultura.⁶⁹

4.2.3. *PILAV protiv BOSNE I HERCEGOVINE*⁷⁰

Podnositelj zahtjeva je Bošnjak koji živi u Republici Srpskoj u Bosni i Hercegovini. Član je stranke za Bosnu i Hercegovinu te je u Republici Srpskoj obnašao nekoliko političkih funkcija. Tijekom 2006. godine, podnositelj je podnio kandidaturu na izborima za predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Centralna izborna komisija odbacila je njegovu kandidaturu jer se izjašnjavao Bošnjakom, a kandidat za predsjedništvo iz Republike Srpske je sukladno Ustavu Bosne i Hercegovine i Izbornom zakonu trebao biti srpske narodnosti. Podnositelj se zatim žalio, međutim njegova žalba je odbačena kao i naknadna ustavna tužba. Tijekom 2010. godine, podnositelj se ponovno kandidirao za predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Njegova kandidatura je odbačena iz istih razloga.⁷¹

Iz tog razloga, pozivajući se na članak 1. Protokola br. 12 podnositelj je prigovarao da ustavna zabrana podnošenja kandidature za predsjedništvo Bosne i

⁶⁷ AIRE Centar; op. cit. (bilj. 50), str. 15

⁶⁸ Predmet *Zornić protiv Bosne i Hercegovine*; Aplikacija br. 3681/06; preuzeto sa: <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/UredPDF/default.aspx?id=4745&langTag=bs-BA>

⁶⁹ AIRE Centar, loc. cit.

⁷⁰ Predmet *Pilav protiv Bosne i Hercegovine*; Aplikacija br. 41939/07; preuzeto sa: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-163437%22%7D>

⁷¹ Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava; Pregled prakse Europskog suda za ljudska prava, 2016., str. 53.

Hercegovine koja se temelji na etničkom podrijetlu kandidata, predstavlja rasnu diskriminaciju.⁷²

Sud je primijetio da se predsjedništvo Bosne i Hercegovine sastoji od tri člana, jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, koji se biraju neposredno sa teritorija Federacije i jednog Srbina, koji se bira neposredno sa teritorija Republike Srpske. Sud je već u sličnom predmetu, a to je predmet *Sejdić i Finci* protiv Bosne i Hercegovine koji je opisan u poglavlju prije, utvrdio diskriminatorno postupanje. Međutim, u ovom predmetu podnositelj je bio pripadnik konstitutivnog naroda, i morao bi promijeniti prebivalište unutar Bosne i Hercegovine da bi mogao ostvariti pravo da se kandidira na izborima. Sud je primijetio da je predsjedništvo Bosne i Hercegovine državno političko tijelo, a ne tijelo jednog ili dva konstitutivna entiteta. Njegove odluke utječu na sve državljane Bosne i Hercegovine, bez obzira žive li u Federaciji ili Republici Srpskoj.⁷³

Sud je uzeo u obzir prigovor Vlade Bosne i Hercegovine prema kojemu podnositelj nije žrtva diskriminacije jer se uvjet za kandidata predsjedništva primjenjivao na pripadnike svih entiteta. Međutim, podnositelj je prigovarao zbog razlike u postupanju prema njemu u odnosu na Srbe koji žive u Republici Srpskoj. Nadalje, Vlada Bosne i Hercegovine je istaknula da je različitost u postupanju bila opravdana potrebom održavanja mira i poticanja dijaloga između različitih etničkih grupa. Sud je naglasio kako se na taj prigovor već očitovao u predmetu *Sejdić i Finci* te istaknuo kako je u Bosni i Hercegovini uspostavljen specifičan režim podjele vlasti i kako ga ne treba nužno napustiti. Međutim, taj režim automatski ne dovodi do potpune isključenosti predstavnika drugih zajednica.⁷⁴

Uzimajući u obzir različitost ovog predmeta u odnosu na predmet prije, Sud je u ovom predmetu zaključio da je isključenje podnositelja iz izbora za predsjedništvo Bosne i Hercegovine bilo utemeljeno na dva razloga, etničkom podrijetlu i prebivalištu. Budući da oba razloga potpadaju pod pojam članka 1. Protokola br. 12, Sud je utvrdio povredu navedenog članka.⁷⁵

⁷² *Ibid.*

⁷³ *Ibid.*, str. 54

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*

4.2.4. Diskriminacija Roma

Postojanje rasne diskriminacije Roma predstavlja pojavu sa kojom se Europski sud za ljudska prava uhvatio u koštac tek krajem devedesetih godina 20. stoljeća. Sud je više puta naglašavao da su Romi uslijed svoje burne povijesti i stalnog raseljavanja postali specifična vrsta marginalne i ugrožene manjine, te da im je stoga potrebna posebna zaštita. Nevoljnost Suda da utvrdi povrede člana 14, međutim, suprotstavljena je njegovoj snažnoj retorici protiv rasne diskriminacije.⁷⁶

Najveći problem kod diskriminacije Roma upravo je njihovo obrazovanje. Tako je neizravna diskriminacija protiv romskih učenika potvrđena u Češkoj 2007. godine odlukom Europskog suda za ljudska prava⁷⁷. Osamnaest romskih učenika tužilo je Češku nakon što su smješteni u posebne škole sa prilagođenim programom. Iako romska djeca čine samo 2.26 posto lokalne gradske populacije osnovnoškolske djece, oni čine čak 50.3 posto učenika smještenih u posebne škole. Tužitelji su smatrali da nisu izvršene odgovarajuće provjere zbog kulturološke razlike između romske i češke djece, i da je njihova glavna prepreka bila nepoznavanje češkog jezika, a njihovi roditelji nisu bili dovoljno informirani o posljedicama svog pristanka. Češka vlada je pristanak roditelja smatrala odlučujućim, no Sud nije bio uvjeren da roditelji romske djece mogu procijeniti sve aspekte situacije, odnosno posljedice svog pristanka. S toga je Sud utvrdio da ne postoji objektivno i razumno postupanje od strane Češke države, te je utvrdio povredu članka 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.⁷⁸

U Hrvatskoj je najpoznatiji slučaj *Oršuš i drugi protiv Hrvatske*.⁷⁹ Europskom sudu za ljudska prava obratilo se petnaest hrvatskih državljana romske nacionalnosti zbog diskriminacije romske djece po nacionalnoj osnovi i kršenja prava na obrazovanje u hrvatskim odgojno-obrazovnim ustanovama. Zbog slabog poznavanja hrvatskog jezika, romska su djeca smještena u razrede sastavljene samo od romske djece, u kojima je nastavni plan i program opsegom i sadržajem znatno

⁷⁶ AIRE Centar; op. cit. (bilj. 50), str. 13.

⁷⁷ Predmet D.H. i ostali protiv Češke Republike (Predstavka br. 57325/00), Strasbourg, 13. Studenog 2007. godine

⁷⁸ Romi.hr, <https://romi.hr/fokus/hrvatska/obrazovanje-i-diskriminacija>, 5.8.2022.

⁷⁹ Predmet Oršuš i drugi protiv Hrvatske; Zahtjev br. 15766/03; preuzeto sa: <https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa/clanak-14-zabrana-diskriminacije/164>

smanjen u odnosu na službeni nastavni plan i program u Hrvatskoj. Podnositelji zahtjeva obratili su se općinskom sudu u travnju 2002. godine, nakon što su prošli sve druge instance unutar zemlje. Tek je 2010. godine Europski sud za ljudska prava presudio u korist podnositelja zahtjeva. Sud je primijetio da upis djece s nedovoljnim znanjem hrvatskog jezika nema nikakvu jasnu pravnu osnovu. Štoviše, po mišljenju Suda, država je trebala poduzeti korake da pomogne podnositeljima zahtjeva u stjecanju odgovarajućih jezičnih vještina što je prije moguće. Sud je primijetio da je veliki broj romskih učenika na tim područjima prestao pohađati školu. U ovom slučaju država je morala provesti dodatne mjere, aktivno uključiti socijalne radnike kako bi se kod romske populacije podigla svijest o potrebi obrazovanja. Potom je Hrvatska pokušala poduzeti pozitivne mjere za obrazovanje manjina i njihovo pravo na obrazovanje na materinjem jeziku. Unatoč usvajanju ovih mjera, situacija u Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim europskim zemljama ostavlja mnogo toga što nedostaje. Na primjer, nedostaju učitelji koji bi mogli predavati na materinskom jeziku Roma.⁸⁰

4.3. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI DRUŠTVENOG PODRIJETLA, ROĐENJA I IMOVINE

Statusi društveno podrijetlo, rođenje i imovina međusobno su povezani. Društveno podrijetlo se odnosi na naslijeđeni socijalni status neke osobe. Može se također odnositi i na položaj u posebnoj društvenoj klasi ili zajednici, stečen rođenjem ili pak na nečiju socijalnu situaciju, poput siromaštva ili beskućništva. Također, područje rođenja može se odnositi na nečiji status rođenog u izvanbračnoj zajednici ili posvojenog djeteta. Područje imovine može pokrivati nečiji status u odnosu na zemlju (kao npr. status zakupca, vlasnika ili nezakonitog stanara) ili u odnosu na neku drugu imovinu.⁸¹

⁸⁰ Romi.hr, op. cit. (bilj. 78)

⁸¹ Agencija Europske unije za temeljna prava; op. cit. (bilj. 3), str. 111.

4.3.1. PREDMET KOSTIĆ protiv HRVATSKE

Podnositelj zahtjeva je vlasnik kuće u Petrinji, gdje je živio do kolovoza 1995. godine kada je napustio Hrvatsku zbog vojnih akcija na tom području. Dana 23. rujna 1995. Sabor je donio zakon kojim je propisano da država preuzima u posjed svu imovinu osoba koje su napustile Hrvatsku. Dana 24. ožujka 1997. Stambena komisija Grada Petrinje dala je podnositeljevu kuću na privremeno korištenje Ž.L i M.L, jer je njihova kuća u Petrinji uništena u ratu. Dana 10. lipnja 1998. Sabor je usvojio Program povratka i zbrinjavanja prognanika, izbjeglica i raseljenih osoba, kojim su uređena načela njihovog povratka i povrata njihove imovine. Dana 21. srpnja 1998. Sabor je usvojio Zakon o prestanku važenja Zakona o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom.⁸²

Žalba tuženika protiv presude kojom je određeno iseljenje odbačena je od strane Županijskog suda u Sisku dana 30. rujna 1998. Presuda je time postala konačna. Tuženici su odbili napustiti podnositeljevu kuću. Podnositelj se stoga dana 24. studenog 1998. obratio Općinskom sudu u Petrinji, tražeći ovrhu iseljenjem. Dana 7. prosinca 1998. izdano je rješenje o ovrsi. Dana 15. prosinca 1998. ovršenici su podnijeli žalbu protiv rješenja o ovrsi. Dana 19. siječnja 1999. Stambena komisija Petrinja poništila je svoju prijašnju odluku kojom je dala podnositeljevu kuću na privremeno korištenje. Dana 29. lipnja 1999. Županijski sud u Sisku odbio je žalbe ovršenika. Dana 20. rujna 1999. Općinski sud u Petrinji zatražio je od Općine Petrinja da osigura privremeni smještaj za ovršenike. Dana 21. rujna 1999. sud je pozvao podnositelja na plaćanje predujma za troškove iseljenja. Dana 25. rujna 1999. podnositelj je platio troškove. Dana 11. listopada 1999. sud je ponovio svoj zahtjev Općini Petrinja da osigura privremen smještaj za ovršenike. Istog dana Stambena komisija Općine Petrinja odgovorila je da trenutno nisu u mogućnosti osigurati privremen smještaj za ovršenike. Dana 15. veljače 2000. Županijski sud u Sisku zatražio je obavijest o stanju postupka. Dana 24. veljače 2000. Općinski sud u Petrinji odgovorio je da rješenje o ovrsi nije provedeno zato što nije nađen privremeni smještaj za ovršenike. Dana 8. ožujka 2000. sud je zatražio od

⁸² Predmet Kostić protiv Hrvatske; Zahtjev br. 69265/01; preuzeto sa: <https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa/clanak-14-zabrana-diskriminacije/164>

Regionalnog ureda za obnovu u Sisku informaciju o stanju obnove kuće ovršenika. Dana 24. kolovoza 2000. Odsjek za obnovu Ureda za prostorno uređenje, stambeno komunalne poslove, graditeljstvo i zaštitu okoliša obavijestio je sud da obnova kuće ovršenika nije na listi prioriteta za godinu 2000. i 2001. Dana 19. rujna 2000. sud je ponovo zatražio od Stambene komisije Općine Petrinja da osigura privremeni smještaj za ovršenike. Sud je također zatražio od Ministarstva za javne radove, obnovu i graditeljstvo obavijest kada će biti dovršena obnova kuće ovršenika. Dana 19. listopada 2000. ministarstvo je obavijestilo sud da je kuća ovršenika na popisu programa obnove za godinu 2000. Dana 10. siječnja 2000. sud je ponovo zatražio od Stambene komisije Općine Petrinja da pronađe smještaj za ovršenike. Dana 12. lipnja 2001. Stambena komisija Općine Petrinja obavijestila je sud da i dalje nije u mogućnosti osigurati smještaj za ovršenike. Dana 28. lipnja 2001. Ministarstvo za javne radove, obnovu i graditeljstvo obavijestilo je sud da je dovršena obnova kuće ovršenika. Dana 22. listopada 2001. Stambena komisija Općine Petrinja naložila je ovršenima da napuste podnositeljevu kuću. Dana 8. studenog 2001. ovršenici su napustili podnositeljevu kuću. Dana 12. studenog 2001. podnositelj je ušao u posjed svoje kuće.⁸³

Podnositelj prigovara na temelju članka 1. Protokola br. 1 da je njegovo pravo na mirno uživanje vlasništva povrijeđeno jer mu je onemogućen povrat posjeda kuće u Petrinji. Podnositelj nadalje prigovara na temelju članka 14. Konvencije da je žrtva diskriminacije radi svog srpskog porijekla. Podnositelj prigovara da mu je onemogućeno vraćanje u posjed njegove imovine kroz dulje vremensko razdoblje.⁸⁴

Vlada je ustrajala da su Stambena komisija Petrinje i Općinski sud u Petrinji zajednički pokušali naći smještaj za obitelj koja je privremeno bila smještena u podnositeljevu kuću. Oni su, međutim, bili suočeni sa nedostatkom odgovarajućeg prostora u državnom vlasništvu na području Petrinje te nisu bili u mogućnosti odmah osigurati podnositelju povrat posjeda kuće. U međuvremenu je kuća te obitelji obnovljena i oni su se u nju uselili, što je omogućilo povrat kuće podnositelju. Podnositelj se nije složio sa Vladom. Sud smatra da, u svjetlu očitovanja stranaka, da prigovor postavlja ozbiljna činjenična i pravna pitanja na temelju Konvencije radi čijeg utvrđivanja je neophodno ispitati meritum. Sud stoga zaključuje da ovaj

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Ibid.*

prigovor nije očito neosnovan u smislu značenja članka 35. stavak 3. Konvencije. Niti jedan drugi temelj za proglašavanje zahtjeva nedopuštenim nije utvrđen.⁸⁵

Vlada je istaknula da se Program povratka jednako primjenjuje na sve, bez obzira na etničko porijeklo te da se od stranaka u postupcima pred domaćim sudovima ne traži izjašnjavanje o etničkom porijeklu. Glede podnositeljeve izjave kako niti jedno iseljenje nije provedeno na području Petrinje ako je vlasnik kuće osoba srpskog porijekla, Vlada je iznijela da je u razdoblju između 1998. do 2002. vođeno petnaest takvih postupaka. U osam postupaka vlasnicima su vraćen posjed kuće, jedan predmet se po žalbi nalazi pred Županijskim sudom u Sisku, a šest predmeta još se vodi pred općinskim sudom. Prema mišljenju Vlade nema naznake diskriminacije u bilo kojem pogledu. Podnositelj se nije složio sa Vladom. Sud bilježi da se Program povratka jednako primjenjuje na sve osobe koje su se vratile u Hrvatsku, neovisno o njihovom etničkom porijeklu te da nema naznaka da je podnositelj žrtva diskriminacije u bilo kojem pogledu. Slijedi da je ovaj prigovor očito neosnovan te mora biti odbačen u skladu sa člankom 35. stavci 3. i 4. Konvencije.⁸⁶

Iz tih razloga, Sud jednoglasno proglašava dopuštenim, ne prejudicirajući meritum predmeta, prigovor podnositelja glede prava na mirno uživanje vlasništva; proglašava ostatak zahtjeva nedopuštenim.⁸⁷

4.4. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI VJEROISPOVIJEDI ILI VJERSKOG UVJERENJA

Što se tiče zabrane diskriminacije na temelju vjere, navodi se da je Sud u više navrata smatrao da država u vršenju svoje regulatorne ovlasti u ovoj sferi i u odnosima s različitim religijama, vjeroispovijestima i uvjerenjima ima dužnost da ostane neutralna i nepristrana, te stoga ne nastoji povući nikakvu razliku između njih osim ako za to nema vrlo ozbiljne razloge ili da osigura da su sve razlike u postupanju ograničenog opsega.⁸⁸

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ Edel, Frédéric; op. cit. (bilj. 58), str. 140.

Štoviše, zabrana diskriminacije na temelju vjere bila je prva od ljudskih prava koja su zaštićena međunarodnim ugovorima, odnosno ugovorima o zaštiti vjerskih manjina koje su uspostavili veliki Kongresi održani tijekom devetnaestog stoljeća. Nastavljajući ovu dugu tradiciju, sudska praksa Suda još uvijek pruža *de facto* zaštitu vjerskim manjinama.⁸⁹

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava dala je širok značaj zaštiti vjeroispovijedi i vjerskog uvjerenja, jer unatoč tome što je zaštita osigurana člankom 14. Konvencije, sadrži članak 9. koji u potpunosti regulira to pravo.

4.4.1. PREDMET SAVEZ CRKAVA „RIJEČ ŽIVOTA“ I OSTALI protiv HRVATSKE

Podnositeljice zahtjeva su crkve reformističke denominacije registrirane kao vjerske zajednice na temelju hrvatskog prava, koje imaju svoja sjedišta u Zagrebu i u Tenji. Prva crkva podnositeljica zahtjeva prisutna je u Hrvatskoj od 1993. godine, druga od 1989. godine a treća od šesnaestog stoljeća, kao dio Reformirane crkve, a od 2001. godine kao neovisna crkva. Crkve podnositeljice zahtjeva upisane su u evidenciju vjerskih zajednica u Hrvatskoj dana 18. prosinca 2003. godine, 3. prosinca 2003. godine (druga crkva podnositeljica zahtjeva) i 14. listopada 2003. godine (treća crkva podnositeljica zahtjeva), u skladu sa Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica. Dana 21. lipnja 2004. godine crkve podnositeljice zahtjeva podnijele su zahtjev Vladinoj Komisiji za odnose s vjerskim zajednicama radi sklapanja ugovora s Vladom Republike Hrvatske kako je to predviđeno člankom 9., stavkom 1. Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, koji bi uredio njihove odnose s državom. Objasnile su da bez takvog ugovora ne mogu održavati vjeronauk u javnim školama i predškolskim ustanovama, pružati dušobrižničku skrb svojim pripadnicima u zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi, u zatvorima i kaznionicama, ili vršiti obred sklapanja vjerskih brakova s učincima građanskog braka.⁹⁰

Dana 23. prosinca 2004. godine Vlada Republike Hrvatske usvojila je zaključak kojim je postavila kriterije koje moraju ispunjavati vjerske zajednice kako

⁸⁹ *Ibid.*, str. 141.

⁹⁰ Predmet Savez crkava „Riječ života“ i ostali protiv Hrvatske; Zahtjev br. 7798/08; preuzeto sa: <https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa/clanak-14-zabrana-diskriminacije/164>

bi sklopile takav ugovor s Vladom. U pismu od 12. siječnja 2005. godine Komisija za vjerske zajednice obavijestila je crkve podnositeljice zahtjeva da ne ispunjavaju, niti pojedinačno, niti zajedno, povijesni i brojčani kriterij sadržan u Zaključku, dakle, da nisu prisutne na teritoriju Hrvatske od 6. travnja 1941. godine i da broj njihovih sljedbenika ne premašuje 6.000.⁹¹

Dana 10. veljače 2005. godine crkve podnositeljice zahtjeva podnijele su još jedan zahtjev za sklapanje odgovarajućeg ugovora s Vladom Republike Hrvatske, ovaj puta izravno se obrativši predsjedniku Vlade. U pismu od 15. lipnja 2005. godine Komisija za vjerske zajednice odgovorila je na zahtjev crkava podnositeljica zahtjeva od 10. veljače 2005. godine, obavijestivši ih ponovno da ne ispunjavaju, niti pojedinačno niti zajedno, kriterije navedene u Zaključku od 23. prosinca 2004. godine, ovaj put bez bližeg navođenja koji konkretan kriterij nije ispunjen.⁹²

Crkve podnositeljice zahtjeva prigovaraju da su bile diskriminirane jer, za razliku od drugih vjerskih zajednica s kojima je Vlada Republike Hrvatske sklopila ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa predviđene člankom 9., stavkom 1. Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica njima nije dozvoljeno: (a) održavati vjeronauk u javnim školama i predškolskim ustanovama, (b) pružati dušobrižničku skrb svojim pripadnicima u zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi, kao i u zatvorima i kaznionicama, ili (c) obavljati obred sklapanja vjerskih brakova s učincima građanskog braka. Osobito tvrde da su izvjesne vjerske zajednice kao što su Bugarska pravoslavna crkva i Hrvatska starokršćanska crkva te Makedonska pravoslavna crkva, koje ne ispunjavaju kriterije sadržane u Vladinom Zaključku od 23. prosinca 2004. godine ipak sklopile ugovore s državom i da im je stoga dozvoljeno obavljati navedene vjerske službe, te da imaju pravo na službeno priznanje brakova za čije sklapanje one obave obred. Pozvali su se na članak 14. Konvencije, uzet zajedno s člankom 9.⁹³

Sud navodi da članak 14. Konvencije ne postoji samostalno, budući da ima učinak vezan samo za "uživanje prava i sloboda" zajamčenih odredbama Konvencije. Iako primjena članka 14. ne pretpostavlja povredu tih odredbi Konvencije, i u toj

⁹¹ *Ibid.*

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

mjeri je autonoman, nema mjesta za njegovu primjenu osim u slučaju kada činjenice predmeta spadaju u doseg jedne ili više odredbi.⁹⁴

Sud nadalje ponavlja da se Konvencija, uključujući i njen članak 9. stavak 1., ne može tumačiti tako da nameće obvezu državama da vjerskim brakovima priznaju učinke građanskog braka.⁹⁵

Isto tako, pravo na iskazivanje vjere kroz poučavanje zajamčeno člankom 9., stavkom 1. Konvencije po mišljenju Suda ne ide tako daleko da bi za sobom povlačilo obvezu država da dozvole vjeronauk u javnim školama ili predškolskim ustanovama.⁹⁶

Ipak, Sud smatra da i obred sklapanja vjerskog braka, koji predstavlja vršenje vjerskog obreda, i vjeronauk, predstavljaju izražavanja vjere u smislu članka 9., stavka 1. Konvencije. Isto tako primjećuje da Hrvatska dozvoljava izvjesnim vjerskim zajednicama održavanje vjeronauka u javnim školama i predškolskim ustanovama te priznaje vjerske brakove za čije sklapanje te vjerske zajednice vrše obrede. Sud ponavlja s tim u vezi da se zabrana diskriminacije zapisana u članku 14. Konvencije primjenjuje i na ona dodatna prava koja spadaju u širi opseg bilo kojeg članka Konvencije koja je država dragovoljno odlučila osigurati.⁹⁷

Sud je utvrdio da razlika u postupanju prema crkvama podnositeljicama zahtjeva i prema onim vjerskim zajednicama koje su sklopile ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa s Vladom Republike Hrvatske i stoga imaju pravo održavati vjeronauk u javnim školama i predškolskim ustanovama i obavljati obred vjerskih brakova s učinkom građanskog braka koji priznaje država, predstavlja diskriminaciju protivnu članku 14., uzetim zajedno s člankom 9. Konvencije.⁹⁸

Sud utvrđuje da su prigovori na temelju članka 14., uzeti zajedno s člankom 9. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 12. uz Konvenciju, u mjeri u kojoj se odnose na vjersko obrazovanje u javnim školama i predškolskim ustanovama i priznanje od strane države vjerskih brakova, dopušteni, a ostatak zahtjeva nedopušten.⁹⁹

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ *Ibid.*

4.5. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI JEZIKA

Općenito područje jezika ne ističe se kao izdvojena zaštićena pravna osnova u nediskriminacijskim dokumentima, ali ju Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava ističe i navodi u članku 14.¹⁰⁰

Glavni predmet na Europskom sudu za ljudska prava koji obuhvaća jezik, odnosi se na obrazovanje. Tako u slučaju *Belgium Linguistic* skupina roditelja žalila se da domaći zakon koji se odnosio na odredbe o obrazovanju diskriminira po osnovi jezika. S obzirom na postojanje francuskih i nizozemskih govornih zajednica u Belgiji, domaći zakon određuje da država omogućuje ili subvencionira da se nastava izvodi ili na francuskom ili na nizozemskom jeziku, ovisno o tome smatra li se regija francuskom ili nizozemskom. Roditelji djece koja govore francuski, a žive u regiji gdje se govori nizozemski, žalili su se jer se mogućnost izobrazbe njihove djece na francuskom jeziku sprječavala odnosno bitno otežavala. Europski sud za ljudska prava je našao da je razlika u postupanju bila opravdana. Odluku je temeljio na činjenici da su regije uglavnom jednojezične i da nastava na oba jezika ne bi bila održiva. Nadalje, obiteljima u nizozemskim regijama nije bilo zabranjeno omogućiti djeci privatnu poduku na francuskom.¹⁰¹

Što se tiče Hrvatske nisam naišla niti na jedan predmet pred Sudom za ljudska prava koji se tiče korištenja jezika. Međutim, naglasit ću slučaj postavljanja dvojezičnih ploča u Vukovaru, koji nije dospio pred Sud, ali je završio na Ustavnom sudu Republike Hrvatske¹⁰², gdje također dolazi u pitanje kršenje prava na uporabu jezika i pisma Srba koji žive na tom području i koji u skladu sa posebnim zakonom i Ustavom imaju pravo na to, ali budući da je Vukovar osjetljivo područje zbog Domovinskog rata izbili su brojni incidenti.

¹⁰⁰ Agencija Europske unije za temeljna prava; op. cit. (bilj. 3), str. 109.

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-II-1818/2016 od 2. srpnja 2019.; https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_08_78_1636.html, 6.8.2022.

4.6. DISKRIMINACIJA PO OSNOVI POLITIČKOG ILI DRUGOG MIŠLJENJA

Europska konvencija za ljudska prava izričito navodi „političko i druga mišljenja“ kao zaštićenu pravnu osnovu, iako se ona ne ističu među osnovama zaštićenim europskim antidiskriminacijskim dokumentima. Po svemu sudeći, kada je pojedinac sklon nekom određenom uvjerenju koje ne zadovoljava uvjete da bude „vjeroispovijed ili vjersko uvjerenje“, još uvijek potpada pod institut zaštite prema toj osnovi. O ovoj osnovi rijetko se raspravljalo pred Europskim sudom za ljudska prava. U odnosu na ostala područja Konvencije, „političko ili drugo mišljenje“ zaštićeno je svojim zasebnim pravom kroz pravo na slobodu izražavanja prema članku 10., a iz sudske prakse u tom području može se procijeniti što se sve pokriva ovom osnovom. U praksi, ako navodna žrtva drži da je bilo razlike u postupanju po toj osnovi, najvjerojatnije će Sud zahtjev razmatrati prema članku 10.¹⁰³

Kao primjer navodi se predmet *Castells protiv Španjolske*¹⁰⁴, a odnosi se na člana parlamenta kojemu se sudilo zbog „uvrede“ vlade, nakon što je kritizirao vladinu pasivnost u odgovoru na terorističke napade u Baskiji. Europski sud za ljudska prava je naglasio važnost slobode izražavanja u političkom kontekstu, osobito s obzirom na njezinu važnu ulogu u pravilnom funkcioniranju demokratskog društva.¹⁰⁵

4.7. DISKRIMINACIJA PO DRUGIM OSNOVAMA

4.7.1. Diskriminacija po osnovi spolne orijentacije

Kao što je Sud i naveo u jednoj od svojih presuda, kao što razlike temeljene na spolu, tako ni razlike temeljene na spolnoj orijentaciji nisu razlog za opravdanje prilikom diskriminacije.¹⁰⁶

Stav Suda prema diskriminaciji po osnovi spolne orijentacije značajno je evoluirao tokom posljednjih petnaest godina i razlika u postupanju po ovoj osnovi danas očigledno predstavlja još jednu oblast u kojoj Sud od države očekuje da

¹⁰³ Agencija Europske unije za temeljna prava; op. cit. (bilj. 3) str. 112.

¹⁰⁴ ESLJP, *Castells protiv Španjolske* (br. 11798/85), 23. travnja 1992

¹⁰⁵ Agencija Europske unije za temeljna prava; loc. cit.

¹⁰⁶ Edel, Frédéric; op. cit. (bilj. 58), str. 134.

predoči naročito značajne razloge kako bi opravdala razliku u postupanju. Prvi predmet u kojem je Sud utvrdio povredu članka 14. po osnovi spolne orijentacije ticao se podnositelja predstavke kojem je odbijeno starateljstvo nad kćeri.¹⁰⁷ Činjenica da je podnositelj predstavke homoseksualac i da živi s drugim muškarcem predstavljala je odlučujući razlog da domaći sud odbije dodijeliti starateljstvo podnositelju predstavke i da ga dodijeli njegovoj bivšoj ženi. Sud je utvrdio da je Portugal povrijedio prava podnositelja predstavke iz članka 14 u vezi sa člankom 8 i izjavio da takvo razlikovanje „nije prihvatljivo prema Konvenciji”.¹⁰⁸

4.7.1.1. *PREDMET SABALIĆ protiv HRVATSKE*

Predmet se odnosi na prigovor podnositeljice zahtjeva zbog izostanka odgovarajućeg odgovora domaćih tijela na homofoban čin nasilja protiv nje od strane privatne osobe.¹⁰⁹

Dana 13. siječnja 2010. podnositeljica zahtjeva fizički je napadnuta u noćnom klubu u Zagrebu u kojem je bila s nekoliko prijatelja. Napad je prestao tek nakon što je jedna podnositeljčina prijateljica upotrijebila plinski pištolj kako bi zastrašila napadača. Oko šest sati ujutro lokalna policijska postaja Policijske uprave zagrebačke obaviještena je o incidentu i dva policijska službenika odmah su izašla na mjesto događaja. Policija je ubrzo identificirala napadača putem registarskih oznaka automobila kojim je pobjegao s mjesta događaja. Odmah je priveden i s njim je obavljen obavijesni razgovor. Prema izvješću policije napadač je potvrdio da je upoznao podnositeljicu zahtjeva, ali tada je saznao da je ona u noćnom klubu sa svojom djevojkom. Kad se noćni klub zatvorio, vidio je nekoliko djevojaka kako se svađaju s njegovim prijateljem i dok ih je pokušavao smiriti, gurnuo ih je rukama. Napadač nije naveo nikakve daljnje pojedinosti tvrdeći da ih se nije mogao sjetiti jer je bio pijan u vrijeme događaja. Policija je utvrdila i da je u vrijeme događaja napadač bio u noćnom klubu sa svojim prijateljima. Istog dana, približno u 7.00 sati, podnositeljica zahtjeva pregledana je na odjelu hitne medicinske pomoći. Pregledom

¹⁰⁷ Predmet Salgueiro da Silva Mouta protiv Portugala, Zahtjev br. 33290/96; preuzeto sa: https://docentes.fd.unl.pt/docentes_docs/ma/hpm_MA_31900.pdf

¹⁰⁸ AIRE Centar; op. cit. (bilj. 50), str. 16.

¹⁰⁹ Predmet Sabalić protiv Hrvatske; Zahtjev br. 50231/13; preuzeto sa: <https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa/clanak-14-zabrana-diskriminacije/164>

su utvrđeni kontuzijska ozljeda glave, hematom na čelu, abrazije na licu, čelu i području oko usana, istegnuće vrata, kontuzijska ozljeda prsa i abrazije na obama dlanovima i koljenima. Te su ozljede okvalificirane kao lake tjelesne ozljede.¹¹⁰

Vlada je tvrdila da fizički napad na podnositeljicu zahtjeva nije dosegao minimalni stupanj težine koji bi doveo do primjenjivosti članka 3. Konvencije. Konkretno, Vlada je ustvrdila da je podnositeljica zahtjeva bila napadnuta nakon verbalne prepirke između nje i napadača u okolnostima u kojima su oboje bili pod utjecajem alkohola. Ozljede koje je zadobila nadležni medicinski stručnjaci okvalificirali su kao lake tjelesne ozljede. Vlada je tvrdila i da je nekoliko puta pred domaćim tijelima podnositeljica zahtjeva izjavila da se ne može sjetiti svih pojedinosti napada i da je samo mislila da je motiv napada bila njezina spolna orijentacija. Podnositeljica zahtjeva ustvrdila je da nema sumnje da je napadačev fizički napad na nju bio motiviran njezinom spolnom orijentacijom. To proizlazi iz činjenice da je napadač izvikivao diskriminirajuće primjedbe dok ju je tukao, što je čulo nekoliko svjedoka. Podnositeljica zahtjeva naglasila je da je jasno otvorila to pitanje pred nadležnim domaćim tijelima i detaljno objasnila okolnosti napada.¹¹¹

Prema mišljenju Suda, i činjenica da nisu istraženi motivi mržnje u nasilnom napadu kao i to da motivi mržnje nisu uzeti u obzir pri određivanju kazne za nasilne zločine iz mržnje predstavljaju “bitne povrede” na temelju članka 4. stavka 2. Protokola br. 7. Konkretno, nisu ponudila okrivljeniku odgovarajuću pravnu zaštitu, primjerice, obustavljanjem ili poništavanjem neopravdanog postupka i uklanjanjem njegovih učinaka, te ponovno ispitivanje predmeta. Domaća tijela stoga nisu ispunila svoju dužnost suzbijanja nekažnjivosti zločina iz mržnje u skladu sa standardima Konvencije.¹¹²

Ukratko, s obzirom na gore navedena razmatranja, Sud utvrđuje da pokretanjem nedjelotvornog prekršajnog postupka i posljedičnim pogrešnim obustavljanjem kaznenog postupka iz formalnih razloga, domaća tijela nisu na odgovarajući i djelotvoran način izvršila svoje postupovne obveze na temelju Konvencije u odnosu na nasilni napad na podnositeljicu zahtjeva motiviran njezinom spolnom orijentacijom. Takvo postupanje vlasti suprotno je njihovoj dužnosti da

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² *Ibid.*

suzbijaju nekažnjivost zločina iz mržnje koji su posebno pogubni za temeljna ljudska prava. Stoga je došlo do povrede članka 3. Konvencije u njegovu proceduralnom aspektu u vezi s člankom 14. Konvencije.¹¹³

4.7.2. Diskriminacija po osnovi invalidnosti

Iako članak 14. Konvencije eksplicitno ne navodi invaliditet kao osnovu za diskriminaciju, Europski sud za ljudska prava izjavio je da nema sumnje da riječi „ili druga okolnost“ obuhvaćaju i diskriminaciju po osnovi invaliditeta. Sud taj pojam široko tumači i pod njime podrazumijeva i one prema kojima se drugačije postupaju zbog njihovog zdravstvenog stanja, kao i one koji su zbog svog zdravstvenog stanja spriječeni poduzimati određene aktivnosti. Sud od država očekuje da predoče naročito značajne razloge kako bi opravdale razliku u postupanju prema svakom za koga se smatra da ima neku vrstu invaliditeta.¹¹⁴

4.7.2.1. PREDMET GUBERINA protiv HRVATSKE

Podnositelj zahtjeva imao je stan u Zagrebu koji se nalazio na trećem katu stambene zgrade, u kojem je živio sa svojom suprugom i dvoje djece. Tri godine nakon što je kupio stan, odnosno 2003. godine, supruga podnositelja zahtjeva rodila je njihovo treće dijete. Dijete je rođeno s višestrukim tjelesnim i duševnim smetnjama. Dijete je nakon rođenja podvrgnuto brojnim liječničkim tretmanima i njegovo je stanje bilo pod stalnim nadzorom nadležnih službi socijalne skrbi. U travnju 2008. godine stručno povjerenstvo mu je dijagnosticiralo neizlječivu cerebralnu paralizu, tešku mentalnu retardaciju i epilepsiju. U rujnu 2008. godine socijalna služba proglasila je dijete sto-postotnim invalidom. U međuvremenu, u rujnu 2006. godine, podnositelj zahtjeva kupio je kuću u Samoboru, a u listopadu 2008. godine prodao je svoj stan. Prema navodima podnositelja zahtjeva, razlog za kupnju kuće bila je činjenica da zgrada u kojoj je smješten njegov stan nije imala dizalo i zbog tog razloga nije zadovoljavala potrebe njegovog invalidnog djeteta i

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ AIRE Centar; op. cit. (bilj. 50), str. 19.

njegove obitelji. Konkretno, bilo mu je vrlo teško voditi sina iz stana u posjet liječniku, ili ga voditi na fizikalnu terapiju i u vrtić ili školu, te udovoljiti njegovim drugim društvenim potrebama.¹¹⁵

Dana 19. listopada 2006. godine, nakon što je kupio kuću u Samoboru, podnositelj zahtjeva podnio je zahtjev za oslobođenje od plaćanja poreza poreznoj upravi. Pozvao se na članak 11. stavak 9. Zakona o porezu na promet nekretnina koji je propisivao mogućnost poreznog oslobođenja za osobu koja kupuje stan ili kuću kako bi riješila vlastito stambeno pitanje, te ako ta osoba ili članovi njezine obitelji nemaju u vlasništvu drugi stan ili kuću koja zadovoljava njihove stambene potrebe. U svom je zahtjevu podnositelj zahtjeva tvrdio da stan koji je imao u vlasništvu nije zadovoljavao stambene potrebe njegove obitelji jer je bilo vrlo teško, i zapravo je postalo nemoguće, izvoditi njegovo invalidno dijete iz stana s trećeg kata bez dizala, s obzirom da je bio u invalidskim kolicima. Podnositelj zahtjeva stoga je tvrdio da je kupio kuću kako bi je prilagodio potrebama svoga svog sina.¹¹⁶

Dana 6. svibnja 2009. godine Ministarstvo Financija – Porezna uprava, Područni ured Zagreb, Ispostava Samobor odbacila je podnositeljeve zahtjev sa obrazloženjem da se članak 11. Stavak 9. Zakona o porezu na promet nekretnina odnosi na građane koji kupuju svoju prvu nekretninu, a podnositelj zahtjeva je već imao stan u svojem vlasništvu.¹¹⁷

Podnositelj zahtjeva podnio je žalbu protiv prethodnog rješenja Ministarstvu Financija, Samostalnoj službi za drugostupanjski upravni postupak, i dana 6. srpnja 2009. godine Ministarstvo je odbilo njegovu žalbu kao neosnovanu, potvrdivši obrazloženje Porezne uprave, Ispostave Samobor. Isto tako su ga odbili i Visoki upravni sud i Ustavni sud Republike Hrvatske.¹¹⁸

Podnositelj zahtjeva prigovorio je povredi prava na poštovanje njegovog privatnog i obiteljskog života i njegovog doma u vezi s nepravедnom i diskriminirajućom primjenom domaćih poreznih propisa. Pozvao se na članke 8. i 14. Konvencije. Vlada osporava te navode. U okolnostima ovoga predmeta, stajalište je Suda da je nejednakost u postupanju za koju je podnositelj zahtjeva tvrdio da je

¹¹⁵ Predmet Guberina protiv Hrvatske; Zahtjev br. 23682/13; preuzeto sa: <https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa/clanak-14-zabrana-diskriminacije/164>

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ *Ibid.*

žrtva dovoljno uzeta u obzir u prethodnoj procjeni koja je dovela do utvrđenja povrede članka 14. Konvencije u vezi s člankom 1. Protokola br. 1. U skladu s tim, Sud nalazi da - dok je ovaj prigovor također dopušten - nema razloga za zasebno ispitivanje istih činjenica s obzirom na članak 8. i 14. Konvencije.¹¹⁹

Podnositelj zahtjeva je nadalje prigovorio da je diskriminiran načinom primjene poreznih propisa koji nisu uspjeli razlučiti njegovu situaciju od opće situacije koja spada pod odgovarajuće odredbe o poreznom oslobođenju. Pozvao se na članak 1. Protokola br. 12. Vlada je osporila tu tvrdnju. Sud je već utvrdio da je način primjene poreznih propisa koji nisu uspjeli razlučiti situaciju podnositelja zahtjeva od opće situacije koja spada pod odgovarajuće odredbe o poreznom oslobođenju predstavljao diskriminaciju protivno članku 14. uzetog zajedno s člankom 1. Protokola br. 1. Stoga je Sud utvrdio da je zahtjev dopušten i da je došlo do povrede članka 14. u vezi s člankom 1. Protokola br. 1.¹²⁰

5. PROTOKOL BR. 12

Imajući u vidu da članak 14. Konvencije štiti od diskriminacije samo u odnosu na ostvarivanje prava i sloboda zaštićenih Konvencijom, već se šezdesetih godina pojavljuju prvi pokušaji da se taj pristup učini suvremenijim, međutim ta je namjera ostvarena tek izradom Protokola br. 12, koji je bio otvoren za potpisivanje u Rimu 4. studenoga 2000. u povodu proslave 50. obljetnice Vijeća Europe. Republika Hrvatska potpisala je Protokol 6. studenoga 2002., a ratificirala 3. veljače 2003., te je stupio na snagu 1. travnja 2005. godine.¹²¹

Protokol 12 osigurava opću zaštitu od diskriminacije, za razliku od članka 14. Konvencije koji zabranjuje diskriminaciju samo u odnosu na prava i slobode zaštićene Konvencijom. Protokol 12 otklanja to ograničenje i jamči da nitko neće biti diskriminiran u svojim pravima i slobodama bilo kojim temeljem od strane javne vlasti.¹²²

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ Goranić, Ivana; op. cit. (bilj. 1), str. 1469., str. 1470.

¹²² *Ibid.*, str. 1470.

Temeljeći se na općem načelu jednakosti i nediskriminacije kao jezgri međunarodnog prava, pravni eksperti s područja ljudskih prava tijekom nekoliko sastanaka i konferencija donijeli su zaključak o potrebi jačanja Konvencije, u smislu proširenja dosega članka 14. o zabrani diskriminacije, te odgovarajućem razvoju prakse Europskog suda, koji je ograničen upravo supsidijarnim karakterom članka 14. u odnosu na supstancijalne članke Konvencije.¹²³

Pa tako prvi članak Protokola glasi:

„Članak 1.

OPĆA ZABRANA DISKRIMINACIJE

1. Uživanje svih prava određenih zakonom osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status.
2. Nitko ne smije biti diskriminiran od strane javnih tijela na bilo kojoj osnovi kako je navedeno u stavku 1.“¹²⁴

Navodi se da se ovim Protokolom prvenstveno štite pojedinci od diskriminacije od strane države, no da on obuhvaća i odnose među fizičkim osobama za čije je uređenje obično zadužena država, „na primjer, proizvoljnu uskratu pristupa poslu, restoranima ili javnim uslugama koje mogu pružati fizičke osobe, kao što je medicinska njega ili opskrba vodom i električnom energijom“. Protokolom br. 12 u širem se smislu zabranjuje diskriminacija izvan striktno osobnog konteksta, odnosno u slučajevima kada pojedinci obnašaju funkcije koje im omogućuju donošenje odluka o načinu isporuke javnih dobara i usluga. Predmet u kojem je Europski sud za ljudska prava razmatrao članak 1. Protokola br. 12 je *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* i tu je Sud naveo kako uvodi opću zabranu diskriminacije.¹²⁵

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ Protokol br. 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Rim, 4. studenoga 2000., preuzeto sa: https://www.usud.hr/sites/default/files/doc/Protokol_br._12.pdf

¹²⁵ Agencija Europske unije za temeljna prava; op. cit. (bilj. 3), str. 62.

6. ZAKLJUČAK

Diskriminaciju kao takvu poznajemo od samih početaka civilizacije, uvijek netko smatra da je bolji i veći i time diskriminira druge na određenoj osnovi. Diljem Sjedinjenih Američkih Država, mnoštvo njihovih državljana koji su okarakterizirani kao „crnci“ godinama su bili diskriminirani na osnovi svoje boje kože. Stoljećima je trajala borba za ženska prava gdje žene nisu imale ni pravo glasa, a kamoli neka druga prava. I afroamerikanci i žene izborili su se u većoj mjeri za svoja prava. Ali u kojoj mjeri? I dan danas se susrećemo sa diskriminacijom upravo po toj osnovi. Susrećemo se sa diskriminacijom po svakoj osnovi koja je nabrojana u ovome radu, a to nam govori i to što sam svaku osnovu i potkrijepila primjerom gdje je izvršena diskriminacija. Neka područja su osjetljivija, kao na primjer nacionalno podrijetlo na našim prostorima, ili korištenje jezika, zato sam i navela Vukovar kao primjer. Za takva pitanja postoje brojna mišljenja, neki se slažu, neki su protiv, ali u suštini trebalo bi raditi onako kako nam zakon kaže, jer zakon je taj koji bi trebao biti neutralan i objektivan i imati u vidu da svojim odredbama ne diskriminira nikoga.

Upravo iz tih razloga, Konvencija je veliko dostignuće zaštite protiv diskriminacije, a Sud za ljudska prava jedan od mehanizama nadzora provodi li se ta zaštita uistinu. Istina je, da je dug put do zadovoljavanja prava ako su ona povrijeđena, jer se prvo moraju iscrpiti domaći pravni lijekovi pa tek onda Sud ima mogućnost odlučivati. To zna potrajati godinama, ali dođe. Baš kako poznata izreka kaže „pravda je spora, ali i dostižna“. Hoće li se u suvremenom dobu u kojem živimo to malo ubrzati, kao što se sve, pogotovo pomoću tehnologije ubrzava, ostaje nam za vidjeti. Zato ću za kraj samo spomenuti poznatu rečenicu Ellen Page koja kaže, „ako ponavljate diskriminaciju, nastavljate nejednakost“.

KNJIGE:

1. Edel, Frédéric: The Prohibition of discrimination under the European Convention on Human Rights; Human rights files, No. 22

STRUČNI RADOVI:

1. Agencija Europske unije za temeljna prava: Priručnik o europskom antidiskriminacijskom pravu; Luksemburg: Ured za službene publikacije Europske unije, 2011
2. AIRE Centar; Zabrana diskriminacije prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima; Priručnik o sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, 2016
3. Goranić, Ivana: Diskriminacija u odlukama Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourg i Protokol 12. uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda; Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, vol. 53, 2003
4. Kontrec, Damir; Boić, Vitimir: Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i praksa ESLJP – građanskopravni aspekt; priručnik za voditelje, Zagreb, kolovoz 2017
5. Omejec, Jasna: Zabrana diskriminacije u praksi Evropskog suda za ljudska prava; Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 59 no. 5, 2009.
6. Puljiz, Vlado: Vijeće Europe i socijalna kohezija; Rev. soc. polit., god. 10, br. 2, str. 245-254, Zagreb 2003.
7. Šarin, Duška: Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kroz odnos Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske na primjeru zaštite ljudskog prava na pristup sudu; Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, Vol 30. No. 3-4, 2014.
8. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava; Pregled prakse Evropskog suda za ljudska prava, 2016.

SUDSKA PRAKSA:

1. ESLJP, Luczak protiv Poljske (br. 77782/01), 27. studenoga 2007.
2. ESLJP, Weller protiv Mađarske (br. 44399/05), 31. ožujka 2009.
3. ESLJP, D.H. i drugi protiv Češke [GC] (br. 57325/00), 13. studenoga 2007., st. 79.
4. ESLJP, Castells protiv Španjolske (br. 11798/85), 23. travnja 1992
5. ESP, Coleman protiv Attridge Law i Steve Law, predmet C-303/06 [2008.] I-5603, 17. srpnja 2008.

6. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10
7. Predmeti preuzeti sa: <https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa/clanak-14-zabrana-diskriminacije/164>
8. Predmet Zornić protiv Bosne i Hercegovine; Aplikacija br. 3681/06; preuzeto sa:
<http://www.mhrr.gov.ba/PDF/UredPDF/default.aspx?id=4745&langTag=bs-BA>
9. Predmet Pilav protiv Bosne i Hercegovine; Aplikacija br. 41939/07; preuzeto sa: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-163437%22%5D%7D>
10. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-II-1818/2016 od 2. srpnja 2019.; https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_08_78_1636.html
11. Predmet Salgueiro da Silva Mouta protiv Portugala, Zahtjev br. 33290/96; preuzeto sa:
https://docentes.fd.unl.pt/docentes_docs/ma/hpm_MA_31900.pdf
12. Protokol br. 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Rim, 4. studenoga 2000., preuzeto sa:
https://www.usud.hr/sites/default/files/doc/Protokol_br_12.pdf

MREŽNI IZVORI:

1. Council of Europe, <https://www.coe.int/hr/web/about-us>
2. Punto mariner, <https://hr.puntomariner.com/discrimination-what-is-it-types/>
3. Pravosudna akademija, <https://e-case.eakademija.com/presuda/detalji/253>
4. Romi.hr, <https://romi.hr/fokus/hrvatska/obrazovanje-i-diskriminacija>
5. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava <https://uredzastupnika.gov.hr/europski-sud-za-ljudska-prava/186>